

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНИЙ СВІТ
У СЛОВ'ЯНСЬКОМУ ВСЕСВІТІ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

28-29 листопада 2019 року

**Київ
2019**

УДК 811.161.2(100=16):005.745
У45

Український мовний світ у слов'янському всесвіті: збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Київ, 28-29 листопада 2019 р.) – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. – 92 с.

Редакційна колегія:

Андрущенко В.П., доктор філософських наук, професор, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України;
Висоцький А.В., доктор філологічних наук, професор;
Плющ М.Я., доктор філологічних наук, професор;
Леута О.І., доктор філологічних наук, професор;
Дудко І.В., кандидат філологічних наук, доцент;
Воловенко І.В., кандидат філологічних наук, доцент;
Марчило Л.М., кандидат філологічних наук, доцент

Схвалено до друку на засіданні вченої ради факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка НПУ імені М.П. Драгоманова, протокол № 3 від 25.09.2019 р.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них.

© НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019
©Автори, 2019

ЗМІСТ

АЛЕКСЕЄВА Світлана Геннадіївна <i>Семантико-синтаксичні особливості приєднувального сурядного компонента у простому ускладненому реченні</i>	6
БАГМУТ Ірина Віталіївна <i>Навчальні видання з української мови як іноземної: досвід Сєвєдського університету</i>	8
БУК Соломія Несторівна <i>Корпусно-лексикографічні виміри великої прози Івана Франка</i>	10
ВЕКУА Наталія Володимирівна <i>Семантична деривація як мовне явище</i>	13
ВИДАЙЧУК Тетяна Леонідівна <i>Українська барокова драма: окремі лінгвістичні аспекти</i>	15
ВОЛОВЕНКО Ірина Володимирівна <i>Метамовна рефлексія як невід'ємний складник політичних промов</i>	18
ГАВРИЛЮК Оксана Романівна <i>Інтенсифікатори допустового значення в складносурядних реченнях інтенсивної протиставно-допустової семантики</i>	20
ГОНТАР Марина Олексіївна <i>Українсько-російський білінгвізм у сфері інтернет-торгівлі: чинники формування та перспективи розвитку</i>	23
ГРИЦЕНКО Світлана Павлівна <i>Лексикон української мови XVI–XVII ст.: статика і динаміка</i>	25
ДАВИДЕНКО Ігор Юрійович <i>Концепт 'СЕРЦЕ' в мовній картині слов'ян (на матеріалі української та польської фразеології)</i>	31
ДЕЛЬ ГАУДІО Сальваторе <i>Деякі міркування про мовну ситуацію в Чернігові</i>	31
ДИШЛЕВА Ганна Володимирівна <i>Метафоризація фразеологічних одиниць на позначення внутрішнього світу людини у сучасній українській мові</i>	35
ДОЦЕНКО Олена Леонідівна <i>Прагматична пресупозиція в судовому дискурсі</i>	37
ДУДКО Ірина Володимирівна <i>Взаємодія граматичних категорій часу та виду українського дієслова в ономасіологічному аспекті</i>	40

розвитку, «семантичного зрушення» закладена в семантиці мотивуючої одиниці [3, 18].

Семантична деривація являє собою складний багатогранний процес породження нових значень слів, який призводить до перебудови їх семантичної структури та впливає в цілому на весь лексико-семантичний ярус мови, робить його динамічним, здатним швидко реагувати на зміни в екстралінгвальній дійсності, відображаючи їх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зализняк Анна А. Многозначность в языке и способы её представления. Москва : Языки словесной культуры, 2006. 672 с.
2. Семантична деривація лексики в типологічному висвітленні / О. В. Деменчук та ін. Рівне : РДГУ, 2018. 212 с.
3. Тропіна Н. П. Семантична деривація в сучасній російській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.02. «Російська мова». Київ, 2004. 40 с.

ВИДАЙЧУК Тетяна Леонідівна

УКРАЇНСЬКА БАРОКОВА ДРАМА: ОКРЕМІ ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Українські пам'ятки другої половини XVII ст. – безцінне джерело дослідження мовних процесів і явищ минулого, адже саме епоха бароко – «період, коли в мовній свідомості українського народу формувалася ідея рівноцінності рідної мови з мовами «високого рівня гідності» – здатними служити мовою церкви, суспільства і літератури, що було співзвучним з аналогічними процесами в Європі» [2, 22].

Серед пам'яток цього періоду особливе місце належить текстам староукраїнської барокової драми, яка складається і починає активно функціонувати. Жанрова система староукраїнської драми аналізованого періоду постійно видозмінювалася, жанри схрещувалися, утворюючи нові за структурою і композицією форми, що було типовим виявом динамізму барокового стилю. Зазнавало змін і мовне тло текстів.

Міраклі, мораліте та містерії сповнені повчальним змістом, виховними настановами, містять застереження, заборони,

моралізаторство, схвалення, засудження, висміювання чи заперечення дій і вчинків тогочасної людини-християнина. Образами і сюжетами автори прагнули виховати особистість як «дитя Боже». Тому дослідження семантико-прагматичних особливостей видається нам особливо цінним. Успішна взаємодія між героями-акторами (суб'єкт мовлення) і слухачами-глядачами (адресат мовлення), широкий соціально-культурно-релігійний контекст – проблемне поле лінгвістичної прагматики. Фактично, міраклі, містерії та мораліте фіксують «прагматичне «минуле», яке стало постійною структурою, релевантною рисою конкретної мовної одиниці» [1, 34]. Інакше кажучи, у певному розумінні сучасна семантика – це значною мірою колишня прагматика.

Вивчення прагматичних настанов драматичних текстів і стилістичних прийомів, реалізованих у них, є ключем до розуміння тогочасного осягнення світу, до усвідомлення особливостей нового типу текстотворення, дискурсивної реалізації тропів і фігур, до реконструкції мисленневих процесів та їх мовленнєвої реалізації, що дозволяє розкрити специфіку розквіту староукраїнської літературної мови. Поетика драматургії, її жанрова і структурно-композиційна своєрідність, мовностилістичні та семантико-прагматичні особливості свідчать не лише про самотність українського театру на тлі загальноєвропейського бароко, а й про тенденції розвитку української мови.

Дослідження «мовної особистості персонажа / персонажів» (термін уведений В.В. Корольовою) [3] барокової драми як інваріанта мовної особистості дозволяють відтворити мовну поведінку і мовне буття людей другої половини XVII ст. Адже моделюючи певну життєву ситуацію автор створює низку персонажів, які доповнюють один одного своєю комунікативною діяльністю. Виходячи з того, що «кожний фрагмент комунікативного процесу – як у реальному спілкуванні, так і в драматичному творі – є досвідом використання мови людьми у вербальній інтеракції» [4, 92], особливості мовлення персонажів у драматичному тексті відповідної доби розглядаємо як втілення теорії «трьох стилів» та співіснування типів староукраїнської літературної мови та трактуємо як рольові стереотипи. Наприклад, «низький стиль», «проста мова» і використання народної мовної стихії (просторіч, фольклорних афоризмів) захмелілими селянами під час сварки у міраклі «Олексій, чоловік божий»; «середній стиль» мовлення алегоричних персонажів

у містерії «Царство природи людської» у якій вривається чиста народна фразеологія; прагнення «високого стилю» у мові Ісуса Христа, зокрема використання лексики церковнослов'янського походження.

«Мовні особистості персонажів» української драматургії другої половини XVII ст., а саме драм «Драма про Олексія чоловіка божого», «Царство природи людської» та «Слово о збуренні пекла» демонструють нову якість драматичного стилю цього часу – динамізм бароко. Причому «високе», «середнє» і «низове» бароко співіснують у мовній поведінці героїв. Правил «шкільної вченості» автори не дотримувалися, а вдавалися до змішування різних типів мови у певному жанрі, тому алегоричні персонажі виписані у бурлескно-трагедійному плані й більше нагадують звичайних селян чи козацьку старшину. Персонажі, безперечно, презентують мовну особистість самого автора, який втілює художній задум через відтворення комунікативного процесу.

Детальніша увага до лінгвістичних параметрів староукраїнської драми (тогочасного драматургічного дискурсу, семантико-прагматичних особливостей текстів, мовної особистості персонажів) дозволить почасти реконструювати мовну свідомість українського суспільства другої половини XVII ст., уточнити аспекти становлення нової української літературної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. №1. С.29–37.
2. Зелінська О. Ю. Українська барокова проповідь: мовний світ і культурні витоки : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2013. 421 с.
3. Корольова В.В. Мовна особистість персонажа сучасної української драми абсурду. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Харків, 2015. Вип. 73. С. 44–47.
4. Сахарова О.В. Персонажі сучасної української драматургії: лінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 352 с.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

- Драма про Олексія чоловіка божого. URL: <http://litopys.org.ua/biletso/bilo17.htm> (дата звернення: 5.11.2019).
- Слово о збуренні пекла. URL: http://litopys.org.ua/old17/old17_25.htm (дата звернення: 5.11.2019).
- Царство природи людської. URL: <http://litopys.org.ua/biletso/bilo16.htm> (дата звернення: 5.11.2019).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АЛЕКСЕЄВА Світлана Геннадіївна, старший викладач кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

БАГМУТ Ірина Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна); лектор української мови Інституту славістики, Сетедський університет (м. Сетед, Угорщина)

БУК Соломія Несторівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства, Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

БЕКУА Наталія Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

ВИДАЙЧУК Тетяна Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

ВОЛОВЕНКО Ірина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

ГАВРИЛЮК Оксана Романівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

